

Prijetje po slovenskem pravnem redu in aretacija v Združenih državah Amerike in v Veliki Britaniji

Miroslav Žaberl¹

“Prijetje ali aretacija, to je zdaj vprašanje!”²

Glede na dejstvo, da v Republiki Sloveniji ni smrtne kazni in da so telesne kazni ter mučenje prepovedani, je poseg v osebno svobodo posameznika najhujši poseg države v osebno integriteto posameznika. Ustava razlikuje med svobodo in prostostjo. Svobode ni mogoče odvzeti nikomur, mogoče pa jo je začasno omejiti z odvzemu prostosti. V slovenskem pravnem redu vlada precejšnja terminološka zmeda o (policijskih) posegih v osebno svobodo posameznika, kar se zrcali predvsem v postopkovnih – izvedbenih problemih, predvsem v pogledu pravic, ki jih ima prijeta oseba. Tolikšne nedoslednosti ne zasledimo v primerjavi z razlogi in postopkom (policijske) aretacije v ZDA in Združenem kraljestvu. Določene rešitve bi lahko bile dober pokazatelj določene pravne ureditve v slovenskem kaznovalnem pravu, na kar je navsezadnje opozarjalo že Ustavno sodišče RS.

Gljučne besede: prijetje, pravni red, Slovenija, aretacija, Združene države Amerike, Velika Britanija

UDK: 343.125/.126

1 UVOD

Že od davnega Habeas corpus akta iz leta 1679³ so se represivni ukrepi, ki posegajo v pravico do osebne svobode, izgrajevali in dograjevali v smeri jačanja varovalk za posameznika, ki je prišel v spor z državo, in v smeri prevlade sodne oblasti nad izvršno.

»Habeas corpus« na mednarodno pravni ravni predstavljata danes obe najvažnejši konvenciji o človekovih pravicah. Evropska konvencija o človekovih pravicah (1950)⁴ ter Mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah (1966) določata temeljne okvire, v katerih sme državna oblast poseči v osebno svobodo posameznika.

Obema konvencijama sledi tudi slovenska ustavna ureditev, ki v 19. členu opredeljuje pravico do osebne svobode, v nadaljnjih členih pa možne posege v navedeno pravico. Ustava razlikuje med tremi vrstami kazenskopravnih posegov v osebno svobodo. V tretjem odstavku 19. člena govori o odvzemu prostosti (aretaciji), ki se nanaša na trenutni poseg izvršilne veje oblasti v svobodo posameznika. V 20. členu govori Ustava o priporu kot daljšem odvzemu prostosti, ki ga sme odrediti samo sodna veja oblasti. V 28. členu pa v prenesenem smislu govori ustava o prostostni kazni – zaporu.⁵

Najpogosteje posega v osebno svobodo posameznika policija s svojimi represivnimi pooblastili. Ti posegi so lahko različne moči, od omejitve gibanja na določenem kraju zaradi določene policijske naloge do dalj časa trajajočega policijskega pridržanja.

Vsak policijski poseg v osebno svobodo posameznika se prične s prijettjem, prijemom oziroma aretacijo. Gre za trenutni poseg izvršilne oblasti v osebno integriteto posameznika, ki mora biti glede na dejstvo, da je pravica do prostosti najvišje zastavljena pravica, zakonsko natančno določena (načelo *lex certa*), od kazenskih sodišč pa zahteva skrajno ozko razlago zakona.⁶

V prispevku prikazujem pozitivno pravno ureditev policijskega prijettja v Republiki Sloveniji ter ga primerjam s policijsko aretacijo v angleški ter walleški ureditvi in ureditvi Združenih držav Amerike. Morda bi lahko kdo oporekal, da je zaradi različnosti slovenskega kontinentalnega ter angleškega in ameriškega anglosaksonskega kazenskopravnega sistema primerjava neustrezna. Drži, da je v obeh primerjanih državah drugačna policijska organiziranost, drugačen sistem policijskih pooblastil in drugačen pravosodni sistem. Vendar glede na dejstvo, da smo v slovenski »zakrpan« kazenski postopek⁷ prenesli kar nekaj anglosaksonskih kazenskopravnih institutov in glede na prevladujoče mnenje slovenskih kazenskopravnih strokovnjakov, da je potrebno kazenski postopek še bolj približati kontradiktornemu, je takšna primerjava najverjetneje umestna. Vsekakor pa ni mogoče zanikati, da imata obe primerjani državi dolgoletno policijsko in kazensko sodno tradicijo, za katero stoji bogata sodna praksa (kazuistika), kar daje njihovim rešitvam še poseben pomen.

¹ Miroslav Žaberl, univ. dipl. pravnik, državni podsekretar v Uradu za policijo in druge varnostne naloge na Ministrstvu za notranje zadeve, predavatelj na Visoki policijsko varnostni šoli pri predmetu Policijska pooblastila.

² Prirejeno po Shakespearu (priredba avtorja).

³ Habeas Corpus ad subjiciendum je institut, ki se je razvil v anglosaksonskem pravu kot varovalka pred nezakonitimi odvzemi prostosti.

⁴ Primerjaj člen 5.

⁵ Primerjaj odločbo US, točka 29.

⁶ Ibidem, točka 38.

⁷ Povzeto po Zupančič (1996) in Šugman (2000) glej supra.

V prispevku poskušam z opisno in analitično metodo slovenske ureditve policijskih posegov v osebno svobodo posameznika ter s primerjalnopravno metodo angleške in ameriške ureditve ugotoviti pravne in dejanske probleme, stične točke in razlike ter na podlagi spoznanj v zaključku ponuditi ustreznejše rešitve za slovensko kazensko (kaznovalno) pravo. Ob tem sem bil zaradi primerljivosti kaznivih ravnanj, zaradi katerih smejo policisti vseh treh držav poseči v osebno svobodo posameznika (kazniva dejanja – prekrški, hujša kazniva dejanja – blažja kazniva dejanja), prisiljen obravnavati širši obseg kaznivih ravnanj in policijskih represivnih dejanj.

2 PRIJETJE V SLOVENSKEM PRAVNEM SISTEMU

Aretacija je izraz, ki izhaja iz francoske besede *arreter* in pomeni ustaviti.⁸ Slovenska pravna ureditev izraza aretacija ne pozna. Poslovenjen izraz bi bil prijetje ali prijem. To pooblastilo uzakonja Zakon o policiji, ki v 41. členu določa, da je prijetje ukrep, s katerim policisti začasno omejijo gibanje določeni osebi z namenom, da opravijo privedbo, izvršijo pridržanje ali opravijo kakšno drugo dejanje, določeno z zakonom. Gre v bistvu za najširšo definicijo v katero so zajeti tako rekoč vsi policijski posegi v osebno svobodo posameznika.

Prijetje je torej začetni akt, s katerim pooblaščen ali nepooblaščen oseba do takrat svobodnemu posamezniku omeji gibanje oziroma osebno svobodo. Gre za trenutni ukrep, ki mu ponavadi sledi izvajanje nadaljnjega ukrepa oziroma pooblastila.⁹ Kečanovič (1996:8) navaja, da bi lahko policijski odvzem prostosti (prijetje – op. avt.) na spošno opredelili kot trenutni in čimkrajši poseg izvršilne veje oblasti (policije) v osebno svobodo posameznika.

Vsako prijetje pa ne moremo enačiti z odvzemom prostosti, ki ga v zvezi z ustavno dovoljenimi posegi v osebno svobodo posameznika in njegovimi pravicami določa Ustava RS. Zdi, da je ustavodajalec mislil na tiste posege v osebno svobodo posameznika, ki jih policija ali drugi pristojni organ izvaja v (pred)kazenskem postopku, pomeni v postopku, ko izvaja ukrepe preiskovanja kaznivih dejanj in odkrivanja njihovih storilcev. Če želimo policijsko prijetje obravnavati kot odvzem prostosti iz 19. člena ustave, potem lahko ugotovimo, da je ustavodajalec želel s tem institutom zavarovati osebno svobodo za primere, v katerih policija ali druga pooblaščen oseba določeni osebi vzame prostost z domnevo, da je le ta posegla v javni interes in je zato odvzem prostosti neizogibno

⁸ Podrobneje glej Verbinc, Slovar tujk, str. 63.

⁹ V izjemnih primerih pa je lahko prijetje tudi samostojno dejanje. To bi lahko bilo predvsem v primeru, če bi policist takoj po prijetju ob ugotavljanju identitete ugotovil, da ni prijel prave osebe in da ni razlogov za nadaljnji postopek. V takem primeru bi moral prijetjo osebo nemudoma izpustiti (Žaberl, 2001:61).

potreben, da se lahko zoper to osebo zberejo dokazi, oziroma bodo to osebo pridržali na podlagi zakona. V tem primeru je odvzem prostosti primarnega pomena, z njim pa država bistveno globlje poseže v osebno svobodo posameznika.¹⁰ Pri sekundarnem prijetju pa policija praviloma ukrepa po nalogu pristojnega organa in je prijetje sekundarnega pomena. Pri sekundarnem prijetju policija tudi ne bo izvajala nadaljnjega postopka. Tako razlikovanje je zelo pomembno prav zaradi varstva pravic, ki jih prijeti osebi zagotavlja ustava.¹¹

Zakon o kazenskem postopku, ki edini povzema termin odvzem prostosti, ga definira kot vsako omejitev gibanja osumljencu, ki pomeni prisilno zadržanje.¹²

Slovenska zakonodaja navaja tudi druga pooblastila pristojnih represivnih državnih organov (predvsem policije), s katerimi se posega v osebno svobodo posameznika, kot so na primer omejitve gibanja¹³, zadržanje¹⁴, prepoved dostopa¹⁵ in podobno, ki se načeloma zaradi manjše intenzivnosti posega, predvsem pa zaradi narave represivne (preiskovalne) usmerjenosti proti posamezniku, ne štejejo za odvzem prostosti.

Terminološka zmeda in nedoslednost v slovenskem kaznovalnem pravu pa povzroča probleme, predvsem pri določanju in realizaciji pravic oziroma ustavnih kavtel, ki so zagotovljene tisti osebi, ki je prijeta oziroma ji je odvzeta prostost. Prav zaradi tega je v pravilniku o policijskih pooblastilih v navezavi z slovensko inačico »*Miranda pravice*« uvedeno razlikovanje med *primarnim* in *sekundarnim* policijskim prijetjem. Več o teh problemih razpravljam v podglavju o postopku prijetja in državljanovih pravicah.

Ustavno sodišče RS se neposredno s problematiko policijskega prijetja oziroma aretacije ni ukvarjalo. Posredno pa je ta problem obravnavalo v odločbi št. U-I-18/93, ko je odločalo o problemu pripornega razloga tako imenovane ponovit-

¹⁰ Drugačno razmišljanje zasledimo pri Šinkovcu (1997-a), ki po avstrijski ustavnosodni praksi pod pojem odvzem svobode (odvzem prostosti, op. avt.) uvršča katerekoli primere fizične preprečitve svobode gibanja.

¹¹ Kečanovič (1998) meni, da bi bilo potrebno v slovensko pravno izrazoslovje uvesti pojem aretacija, ki se v pogovornem jeziku v praksi velikokrat uporablja, uporabilo ga je tudi Ustavno sodišče v citirani odločbi, pozna pa ga tudi slovenski knjižni jezik. Slovar slovenskega knjižnega jezika (1987) navaja: »odrediti aretacijo osumljene osebe« in je glagolnik od »aretirati«. Izraz ima dva pomena: 1. prijeti koga in mu odvzeti prostost; 2. zaustaviti, nepremično pritrditi del naprave. Slednji je tehnični.

¹² ZKP, tretji odstavek 4. Člena, iz česar izhaja, da je zakonodajalec določil subjektivni kriterij določanja časa odvzema prostosti.

¹³ Primerjaj drugi odstavek 148. člena ZKP.

¹⁴ Ibidem, člen 149. Pooblastilo zadržanja uzakonja tudi novi Zakon o nadzoru državne meje (ZNDM-1) v členu 32.

¹⁵ Primerjaj člen 39 in člen 40 Zakona o policiji.

vene nevarnosti. V 47. točki te odločbe se Ustavno sodišče sprašuje o tem, ali so določbe ZKP, ki se nanašajo na policijski odvzem prostosti (prijetje, aretacijo) usklajene z ustavo in v nadaljevanju navaja, da o tem vprašanju ustavnemu sodišču ni bilo potrebno odločati. Ob tem se Kečanovič (1999) upravičeno sprašuje, zakaj se Ustavno sodišče, ob tako izraženi stopnji dvoma v ustavnost policijskega prijetja po določitih ZKP, ni odločilo za presojo spornega vprašanja po načelu koneksitete (30. Člen Zakona o Ustavnem sodišču), čeprav je samo poudarilo, kako je poseg izvršilne veje oblasti (policijsko prijetje, prijem, aretacija) lahko odločilnega pomena za zakonito odrejanje pripora in usodo nadaljnjega kazenskega postopka.¹⁶

Pogojiza policijsko prijetje (s privedbo in pridržanjem) so najširše določeni v Zakonu o policiji (Zpol), Zakonu o kazenskem postopku (ZKP) ter Zakonu o prekrških (ZP). Postopek izvedbe policijskega prijetja pa je razčlenjen in konkretiziran v Pravilniku o policijskih pooblastilih (v nadaljnjem besedilu Pravilnik).

Osebo se lahko prime (aretira) na podlagi naloga (odredbe) pristojnega organa ali brez njega.

2.1 Prijetje na podlagi odredbe

Policisti so dolžni opraviti prijetje in privedi osebo na podlagi:

- pisne odredbe, ki jo izda sodišče v kazenskem ali pravdnem postopku;
- pisne odredbe, ki jo izda upravni organ v upravnem postopku za privedbo stranke ali priče;
- pisne odredbe sodnika za prekrške, ki jo izda v postopku o prekršku za privedbo obdolženca, priče ali izvedenca;
- pisne odredbe za privedbo obsojenca na prestajanje kazni zapora, ki jo izda sodišče;
- pisne odredbe za privedbo na prestajanje zaporne kazni, ki jo izda sodnik za prekrške;
- tiralice, ki jo je razpisal minister za notranje zadeve;
- pisne odredbe za privedbo vojaškega obveznika, ki jo izda pristojni vojaški organ.

Ugotovimo lahko, da sme odredbo za prijetje in privedbo izdati sodišče, sodnik za prekrške, Ministrstvo za notranje zadeve in tudi drugi pooblašteni organi (upravni organ, vojaški organ, predsednik parlamentarne komisije, varuh človekovih pravic). Paleta možnih odredbodajalcev je torej kar pisana. V vseh navedenih primerih gre za tako imenovano sekundarno prijetje s privedbo.

Dolžnosti, ki jih ima policist ob nekaterih primerih prijetja na podlagi odredbe, so zapisane v 51. členu pravilnika, ki na-

vaja, da mora policist o prijetju osebe, za katero je razpisano iskanje ali tiralica, obvestiti organ, ki je iskanje oziroma tiralico razpisal. O prijetju osebe, ki je na begu iz zavoda za prestajanje zaporne kazni, obvesti policist zavod, iz katerega je oseba pobegnila.

Policist nima pravice presojeti zakonitosti in primernosti prijetja, ki je odrejeno z odredbo, tiralico ali razpisom iskanja. Mora se ravnati po napotkih v odredbi, ki določajo, kdaj in h kateremu organu je treba osebo privedi. Od prijetja in privedbe lahko odstopi samo v primeru, če pri prijetju osebe ugotovi določene subjektivne okoliščine (na primer slabo zdravstveno stanje osebe) ali objektivne okoliščine (na primer zaradi nadaljnje privedbe bi bil otežen delovni proces v podjetju ipd.), ki otežkočajo ali onemogočajo nadaljnjo privedbo. O tem obvesti organ, ki je prijetje oziroma privedbo odredil.

2.2 Prijetje brez odredbe

Najpogosteje izvajajo prijetje policisti, saj so tudi strokovno usposobljeni za prijemanje storilcev kaznivih dejanj ali prekrškov in za morebitno uporabo sile ob prijetju. Prijetje sme v določenih primerih izvršiti tudi vsak državljan ali pa vojaška oseba oziroma varnostnik, kar pa zaradi osredotočenosti naloge na problematiko policijskega prijetja opredeljujem le obrobno.

Policisti smejo brez pisne odredbe prijeti določeno osebo na podlagi zakonskega pooblastila, ki jim ga daje Zakon o kazenskem postopku, Zakon o prekrških in Zakon o policiji. Skladno z navedenimi zakonskimi določili sme policist brez odredbe prijeti in neposredno na podlagi zakona privedi.¹⁷

- osebo, ki je osumljena storitve kaznivega dejanja in obstajajo razlogi za odvzem prostosti, pridržanje ali pripor,
- osebo, ki jo je zalotil pri storitvi prekrška, če ni mogoče ugotoviti njene istovetnosti ali nima stalnega prebivališča, podane pa so okoliščine, ki opravičujejo bojazen, da bo nadaljevala s prekrškom, ali ga ponovila,
- osebo, ko moti ali ogroža javni red, če javnega reda ni mogoče drugače vzpostaviti ali ogrožanja preprečiti,
- osebo, ki je bila vabljen in opozorjena na možnost prisilne privedbe, pa se vabilu ni odzvala,
- osebo, ki so jo izročili tuji varnostni organi,
- tujca, ki ne izpolnjuje pogojev za vstop, tranzit ali bivanje v Republiki Sloveniji,
- v drugih primerih, določenih z zakonom.

V kazenskem oziroma predkazenskem postopku bo policist z odvzemom prostosti posegel v osebno svobodo posameznika v dveh primerih.

¹⁶ Primerjaj 44. 45. in 46. točko navedene odločbe.

¹⁷ Podrobneje o tem glej Pravilnik o policijskih pooblastilih, 59. člen.

Skladno z določili 1. odstavka 157. člena ZKP v primeru, ko je podan *utemeljen sum*, da je določena oseba storila kaznivo dejanje in so podani razlogi za pripor po prvem in drugem odstavku 201. ali prvem odstavku 432. člena ZKP. V tem primeru mora policist tako prijetjo osebo »brez odlašanja« privedi preiskovalnemu sodniku.¹⁸

Skladno z določili 2. odstavka 157. člena pa sme policist izjemoma nekomu odvzeti prostost in ga *pridržati*, če so podani *razlogi za sum*, da je storil kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti, če so podani določeni pridržalni razlogi (ugotovitev istovetnosti, preverjanje alibija, zbiranje obvestil in dokaznih predmetov) in če so podani zakonsko določeni priporni razlogi.

Razlikovanje med obema vrstama policijskega odvzema prostosti v (pred)kazenskem postopku je v stopnji suma in v takojšnjem sodnem nadzoru nad prijetjo osebo.

Medtem ko so v primerih vzpostavljanja javnega reda, vabljenja in postopkov s tujci policisti edini, ki smejo poseči v osebno svobodo posameznika, pa so v primeru storitve kaznivega dejanja, za nujni trenutni poseg v svobodo – odvzem prostosti, pooblaščen tudi druge osebe. V primeru zasačenja¹⁹ pri storitvi kaznivega dejanja, za katerega se storilec preganja po uradni dolžnosti, sme vsakdo tako zalotenemu storilcu odvzeti prostost.²⁰ Nato ga mora takoj izročiti preiskovalnemu sodniku ali policiji, če tega ne more storiti pa obvestiti enega od teh organov. Gre za tako imenovano državljansko aretacijo, kar naj bi vzpodbujalo samozaščitno obnašanje državljanov. Pri tem ni pomembno, ali je državljan, ki prime (aretira) osumljenca, oškodovan s tem kaznivim dejanjem ali ne. Bistvo je, da je osumljenca zasačil pri storitvi kaznivega dejanja in da gre za uradno pregonljivo kaznivo dejanje.²¹

¹⁸ Ustava RS določa, da je sodna oblast edina, ki sme odrediti kaj več kot trenutni odvzem prostosti. Kot navaja Kečanovič (1996), je prav v tej točki odločba Ustavnega sodišča navezovala, da naj bi smela policija v bodoče nekomu odvzeti prostost le na podlagi odredbe sodišča, samostojno pa le v najhujših ter neodložljivo nujnih primerih, ki bi jih bilo treba v zakonu določeneje (lex certa) navesti. (Glej citirano odločbo US – obrazložitev B)-IV./47 in pritrilno ločeno mnenje sodnika Boštjana M. Zupančiča.

¹⁹ Kečanovič (1996: 9) pravilno ugotavlja, da slovenski ZKP stanja flagrantnosti ne opredeljuje, kar lahko prinaša dodatna vprašanja o korektnosti in pravilnosti takšnega posega v osebno svobodo. Zobec (1985:402) navaja, da se za zasačenje pri kaznivem dejanju ne šteje samo neposredno prijetje v času, ko storilec »še dela«, temveč se šteje, da je zasačen pri kaznivem dejanju tudi storilec, ki ga je tisti, ki ga je bil videl, prijel takoj po storjenem kaznivem dejanju ali pa ga je prijel kdo neposredno po dejanju oboroženega ali s corpora delicti oziroma v okoliščinah, ki očitno kažejo, da je storil kaznivo dejanje.

²⁰ Ob tem se Kečanovič (1998) upravičeno sprašuje, ali gre v tem primeru dejansko za odvzem prostosti in meni, da ne. V nadaljevanju predlaga, da bi takšen poseg v osebno svobodo posameznika poimenovali drugače.

²¹ Podrobneje o tem glej 160. člen ZKP. Pri državljanski aretaciji se odpira dilema, ki se nanaša na zaznavanje uradno pregonljivega

Skladno s to zakonsko dikcijo izvajajo tako imenovano flagrantno prijetje tudi policisti.

V skladu z določili Zakona o kazenskem postopku imajo podobno pooblastilo oziroma dolžnost tudi pristojni organi obrambnih sil, ko nekoga zasačijo v vojaškem objektu pri kaznivem dejanju, ki se preganja po uradni dolžnosti.²² Omejeno pooblastilo za prijetje imajo tudi varnostniki.²³ Zakonodajalec jim je namreč dal pravico, da zadržijo osebo, ki je bila na območju, ki ga varnostnik varuje, zalotena pri kaznivem dejanju²⁴ ali prekršku, oziroma če sumi, da je storila kaznivo dejanje. Zakonodajalec je torej uporabil izraz, da lahko varnostnik osebo zadrži, kar bi lahko bilo po vsebini podobno dejanje kot prijetje.²⁵

2.3 Postopek prijeteja in državljanske pravice

Zakonodajalec ni posebej predpisal postopka prijeteja oziroma odvzema prostosti. Določil je samo nekatere dolžnosti pooblaščenih oseb, ki prijetje izvede.²⁶ Konkretnější postopek ob prijeteju predpisujejo predvsem pravila stroke. Podzakonski akt, ki natančneje predpisuje postopek ob posameznih oblikah omejitve osebne svobode, je Pravilnik o policijskih pooblastilih.

Policisti morajo ob prijeteju storiti niz zakonsko določenih in preventivnih ukrepov, ki jim jih nalaga Pravilnik o policijskih pooblastilih (v nadaljevanju Pravilnik) in sicer:

kaznivega dejanja. Postavlja se vprašanje, kako bo občan vedel, ali se kaznivo dejanje preganja na zasebno tožbo, predlog ali po uradni dolžnosti. Ali bi bila, na primer, državljanska aretacija še vedno zakonita, če bi občan, ki se obnaša samozaščitno, prijel storilca, ki ga je zasačil npr. pri majhni tatvini ali poškodovanju tuje stvari, v kateri sam ni oškodovan, oškodovanec pa nato predloga za pregon ne bi podal?

²² Tudi ti so dolžni prijetjo osebo takoj izročiti preiskovalnemu sodniku ali policiji, če to ni mogoče pa takoj obvestiti nekoga od teh. Poleg tega pooblastila, ki pooblašča pristojni organ, da sme ob zapisanih pogojih vsakomur odvzeti prostost, sme ta organ vzeti prostost vojaški osebi zaradi privedbe ali izročitve preiskovalnemu sodniku oziroma policiji, če so podani razlogi za sum, da je ta oseba storila kaznivo dejanje zoper vojaško dolžnost (glej prvi in drugi odstavek 158. člena ZKP).

²³ Varnostnik je oseba, ki v gospodarski družbi, pri samostojnem podjetniku posamezniku oziroma pri samostojnem obrtniku opravlja fizično varovanje oseb in premoženja. Več o tem glej Zakon o zasebnem varovanju in obveznem organiziranju službe varovanja.

²⁴ To je praktično »državljanska aretacija«, ki pa je prenesena tudi v Zakon o zasebnem varovanju in obveznem organiziranju službe varovanja. Ibidem, člen 17.

²⁵ Ob tem je še določeno, da sme varnostnik pri tem po potrebi uporabiti najmanjšo potrebno silo.

²⁶ To bi lahko bilo morda sporno s tega vidika, da ustavodajalec v 19. členu Ustave RS zahteva, da mora primere in postopek odvzema prostosti določati zakon. Vendar Ustavno sodišče v že citirani odločbi tega problema ni izpostavljalo.

- Policist mora ugotoviti identiteto osebe, ki jo namerava prijeti. Če med postopkom ugotovi, da ni razlogov za prijetje ali drug zakonit ukrep, mora s postopkom takoj prenehati in osebi dovoliti, da neovirano odide. (44. člen)
- Ob prijetju mora policist osebo v njenem materinem jeziku ali jeziku, ki ga razume, obvestiti o razlogih prijetja in jo opozoriti na posledice, če se bo upirala ali poskušala pobegniti. (45. člen)
- Policist prijetu osebo varnostno pregleda, da ugotovi, ali je oseba oborožena in ali ima pri sebi ali s sabo druge nevarne predmete za napad ali samopoškodovanje. (46. člen)²⁷
- Osebo, ki ji je policist s prijetjem odvzel prostost kot osumljencu po določitih zakona o kazenskem postopku ali zaradi izvršitve pridržanja po določitih zakona o prekrških ali zakona o policiji, mora policist takoj, v njenem materinem jeziku ali jeziku, ki ga razume, poučiti, da ni dolžna ničesar izjaviti, da ima pravico do takojšnje pravne pomoči zagovornika, ki si ga svobodno izbere, in da je policist na njeno zahtevo dolžan o odvzemu prostosti obvestiti njene najbližje.
- Če je prijeta oseba otrok, mladoletnik ali oseba, za katero policist ugotovi, da ji je popolnoma odvzeta poslovna sposobnost, mora policist obvestiti njene starše oziroma zakonitega zastopnika. Če policist ugotovi, da bi bilo obveščanje iz prejšnjega odstavka v nasprotju s pravico ali interesom prijete osebe, obveščanja ne opravi. V tem primeru o prijetju obvesti organ socialnega skrbstva. (50. člen)

Že z ustavo je zagotovljeno, da mora biti vsakdo, ki mu je odvzeta prostost obveščen in poučen o naslednjem²⁸:

- (1) o razlogih za odvzem prostosti; o teh razlogih mora biti obveščen v materinem jeziku oziroma v jeziku, ki ga razume, poleg ustnega obvestila pa mu mora biti v najkrajšem času pisno sporočeno, zakaj mu je bila odvzeta prostost;
- (2) o tem, da ni dolžan ničesar izjaviti;
- (3) o tem, da ima pravico do takojšnje pravne pomoči zagovornika, ki si ga svobodno izbere in
- (4) o tem, da je pristojni organ na njegovo zahtevo dolžan o odvzemu prostosti obvestiti njegove najbližje.

Enake pravice osebe, ki ji je odvzeta prostost, povzema tudi Zakon o kazenskem postopku.²⁹

Točno predpisano besedilo je natisnjeno na posebnem kartončku v več jezikih in je v pomoč policistu, ki izvede prijetje. V kolikor je prijeta oseba tujec, lahko policist pri izvedbi

prijetja ponudi tujcu kartonček, da si pravice sam prebere. Besedilo obvestila je določena v 48. členu Pravilnika in se glasi:

»Odvzeta vam je prostost. Niste dolžni ničesar izjaviti. Imate pravico do odvetnika. Na vašo zahtevo bomo o odvzemu prostosti obvestili vaše najbližje.«

Ob tem povzroča dodatno zmedo določilo 44. člena Zakona o policiji, ki poleg Ustave RS in ZKP določa, da mora policist (vsako) prijetu osebo takoj po prijetju seznaniti s tako imenovano slovensko inačico Miranda pravice, vključno z obveščanjem najbližjih. Dosledno po takšnem zakonskem določilu bi moral policist vsakomur, ki mu je s prijetjem posegel v osebno svobodo povedati in zagotoviti navedene pravice.³⁰ To pa bi bilo marsikdaj nepotrebno, in kakor ugotavlja Kečanovič (1999:31), celo v nasprotju z intenco zakonodajalca.³¹

Prav to poskuša razrešiti Pravilnik o policijskih pooblastilih, ki določa, da mora policist s temi pravicami seznaniti osebo, ki ji je s prijetjem odvzel prostost kot osumljencu po določitih zakona o kazenskem postopku ali zaradi izvršitve pridržanja po določitih zakona o prekrških ali zakona o policiji (Pravilnik, člen 48). S tem določilom je v bistvu Pravilnik določil tako imenovano primarno policijsko prijetje.³² Gre za spodbijanje »domneve nedolžnosti« pri osumljencu ali za nadaljnji odvzem prostosti s pridržanjem, kjer bo zagovornik imel vlogo pravnega svetovalca prava neuki stranki ter bil istočasno garant tako imenovane »enakosti orožij« pri policijskem postopku. Pri sekundarnem prijetju pa policist te dolžnosti nima (Žaberl, 2001).

Vsa ostala policijska prijetja (posegi v osebno svobodo posameznika) lahko označimo kot sekundarna policijska prijetja. Njihov namen ni s prijetjem nekomu odvzeti prostost in

²⁷ Varnostni pregled je sestavni del prijetja (Zakon o policiji, tretji odstavek 43. člena).

²⁸ Kot smo že omenili, je treba osebo s pravicami seznaniti samo pri primarnem prijetju.

²⁹ Primerjaj 4. člen Zakona o kazenskem postopku.

³⁰ To zakonsko nedoslednost bodo popravila določila Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o policiji, ki je bil ob popravkih navedenega prispevka sprejet v Dražavnem zboru (vendar še neobjavljen v Uradnem listu), ki v 21. členu določa: »V 44. členu se prvi odstavek spremeni tako, da se glasi: Ob pridržanju po določitih zakona o policiji ali ob zadržanju po določitih zakona o nadzoru državne meje, mora biti oseba takoj, v njenem materinem jeziku ali jeziku, ki ga razume, obveščena, da je pridržana oziroma zadržana in o razlogih za pridržanje oziroma zadržanje ter poučena, da ni dolžna ničesar izjaviti, da ima pravico do takojšnje pravne pomoči zagovornika, ki ga svobodno izbere, in da se na njeno zahtevo o pridržanju ali zadržanju obvesti njene najbližje.«

³¹ Kečanovič (1999) opozarja, da bi bilo predvsem pri privedbah prič na podlagi odredbe pristojnega organa (na primer sodišča) takšno opozorilo (opozorilo na pravico do molka) celo v nasprotju z zakonsko zahtevo po obveznem pričanju.

³² Podobno razlikovanje med primarnim in sekundarnim posegom v osebno svobodo je razvidno tudi iz teorije in prakse Ustavnega sodišča Republike Avstrije (več o tem glej Kečanovič, 1999).

nadaljevati z zbiranjem obremenilnega gradiva, temveč so takšna prijetja ponavadi le tehnična pomoč, ki jo nudi policist določenemu drugemu organu (na primer, realizacija odredbe za prisilno privedbo).

Zakon o kazenskem postopku navedene pravice še dopolnjuje, da v primeru, da si osumljenec, ki mu je odvzeta prostost, glede ne svoje gnotne razmere, ne more zagotoviti zagovornika sam, mu ga na njegovo zahtevo in na stroške države postavi policija, če je to v interesu pravičnosti.³³ Pravilno bi bilo, da bi obvestilo, ki ga izreče policist, vsebovalo tudi to zakonsko določeno pravico.

Zakon o kazenskem postopku obravnava tudi primere, ko bo moral policist opraviti prijetje (odvzem prostosti) z vstopom v tuje stanovanje in druge prostore. V prvem odstavku 218. člena je določeno, da sme policist tudi brez odredbe sodišča stopiti v tuje stanovanje in druge prostore in po potrebi opraviti preiskavo, med drugim tudi, če je v stanovanju ali kakšnem drugem prostoru kdo, ki ga je treba po odredbi pristojnega državnega organa pripreti ali prisilno privedi ali se je zaradi pregona tja zatekel.³⁴ Zdi se, da je zakonodajalec v delu, kjer uzakonja oziroma dovoljuje policistov vstop v tuje stanovanje zaradi dejstva, da je treba prijeti osebo, za katero je pristojen državni organ izdal odredbo za prisilno privedbo preširok in ni skladen z določili 36. člena Ustave Republike Slovenije.³⁵ To neskladnost poskuša razreševati Pravilnik o policijskih pooblastilih.³⁶

Pravila stroke predpisujejo postopek prijetja in odvzema prostosti. V to je všteto načrtovanje prijetja ter operativna opravila ob prijetju, ki se opravljajo zaradi varnosti policistov, ki prijetje izvajajo in zaradi varnosti prijete osebe. Pravila stroke še zahtevajo, da je treba s prijeto osebo ravnati humano in da je pri tem treba spoštovati človeško dostojanstvo. Fizično silo in ostale vrste prisilnih sredstev je dovoljeno uporabiti

³³ Glej infra, 4. odstavek 4. člena.

³⁴ Ostali razlogi za vstop v tuje stanovanje in druge prostore brez odredbe sodišča so skladno z določili prvega odstavka 218. člena ZKP še: – če imetnik stanovanja to želi; – če kdo kliče na pomoč; – če je treba, da se prime storilec kaznivega dejanja, ki je bil zasačen pri samem dejanju; – če je to potrebno za varnost ljudi ali premoženja.

³⁵ Primerjaj določila drugega odstavka 36. člena Ustave RS: »Nihče ne sme brez odločbe sodišča (poudaril M.Ž.) proti volji stanovalca vstopiti v tuje stanovanje ali druge prostore, niti jih ne sme preiskovati.«

³⁶ Primerjaj 63. člen: »Kadar se oseba, ki jo je treba privedi, skriva v stanovanju, zaklenjenem ali drugače zaprtem prostoru, sme policist, skladno z določili zakona, s silo vstopiti v takšen prostor, če gre za: – storilca, ki je bil zasačen pri kaznivem dejanju, za katerega se storilec preganja po uradni dolžnosti in se je zaradi pregona zatekel v ta prostor; – obsojenca, ki je na begu; – osebo, ki jo je treba privedi po odredbi sodišča. V drugih primerih policist zaradi privedbe osebe ne sme vstopiti v stanovanje ali drug zaprt prostor brez privolitve stanovalcev. O tem takoj obvesti organ, ki je odredil privedbo.«

samo v primeru, kadar se prijeta oseba upira, poskuša pobegniti ali napade policista, ki izvaja prijetje.

Omeniti je potrebno še nekatere izjeme pri prijetju. Pravilnik določa kot izjemne primere ravnanje v primeru prijetja otroka, mladoletnika ali poslovno nesposobne osebe,³⁷ tujca,³⁸ osebe, ki uživajo katero od imunitet in prijetje vojaške osebe.

V primeru nezakonitega prijetja ali v primeru prekoračitve pooblastil pri prijetju odgovarja policist, ki izvaja prijetje, disciplinsko in kazensko. Oškodovana prijeta oseba ima tudi pravico do materialnega nadomestila.

Zaradi kontrole nad zakonitostjo izvajanja prijetja, pravilnik predpisuje, da mora policist o vsakem prijetju sestaviti zaznamek, v katerem navede osebne podatke prijete osebe, zakonske razloge za prijetje, kraj, datum, uro in minuto prijetja ter kakšen je bil nadaljnji postopek s prijeto osebo. Zaznamek vsebuje podatke o pravicah, s katerimi je policist seznanil prijeto osebo in podatke o njihovem zagotavljanju. Zaznamek vsebuje tudi podatke o izvedbi varnostnega pregleda ter o začasno zaseženih ali zadržanih predmetih ter čas zasega in čas vrnitve začasno zadržanih predmetov.

3 ARETACIJA V ZDRUŽENIH DRŽAVAH AMERIKE

Če želimo razpravljati o aretaciji po pravni ureditvi Združenih držav Amerike, ne moremo mimo omembe IV. amandmaja ameriške ustave.³⁹ Ta amandma je osnova in okvir, znotraj katerega se, praviloma na podlagi sodne prakse, dograjuje institut aretacije.⁴⁰ V kratkem prevodu je osnovni smisel

³⁷ Če je prijeta oseba otrok, mladoletnik ali oseba, za katero policist ugotovi, da ji je popolnoma odvzeta poslovna sposobnost, mora policist obvestiti njene starše oziroma zakonitega zastopnika, razen v primeru, če ugotovi, da bi bilo obveščanje v nasprotju s pravico ali interesom prijete osebe. V tem primeru policist o prijetju obvesti organ socialnega skrbstva.

³⁸ Tujca sme policist skladno z določili Zakona o tujcih prijeti tudi takrat, ko: (1) ne zapustu ozemlja Republike Slovenije v roku, ki mu ga je določil pristojni organ, (2) prebiva v Republiki Sloveniji dalj, kot je določeno v zakonu, (3) prebiva v Republiki Sloveniji dalj, kot mu je z odločbo dovoljeno začasno prebivanje, (4) zaradi druge kršitve Zakona o tujcih ali drugega zakona ne izpolnjuje pogojev za vstop, tranzit ali bivanje v Republiki Sloveniji.

³⁹ IV. Amandma se glasi: »The right of the people to be secure in their persons, houses, papers, and effects, against unreasonable searches and seizures, shall not be violated, and no Warrants shall issue, but upon probable cause, supported by Oath of Affirmation, and particularly describing the place to be searched, and the persons or things to be seized.«

⁴⁰ Po anglosaksonskem pravu, v katerega spada tudi ameriško, imajo sodišča ustavno priznano vlogo kreatorja prava in ne samo »pasivnega« spremljevalca, kot je to značilno za kontinentalni pravni sistem.

navedenega amandmaja v temu, da potrebuje policija za aretacijo ali preiskavo sodni nalog (odredbo).

Hickey (1998) navaja, da je aretacija po ameriškem pravnem redu obrazložena kot odvzem »svobode« s strani legalne oblasti.⁴¹

Kazenski postopek Združenih držav Amerike je podobno kot angleški in valeski akuzatorne narave, katerega glavna karakteristika je spor med dvema enakopravnima strankama (tožilec in obdolžencem) pred neodvisnim sodiščem. Obdolženi se je zato dolžan odzvati na tožbo in priti na sodišče v primeru, da je zoper njega začel postopek. V to ga je mogoče prisiliti z aretacijo po nalogu in s prisilno privedbo pred sodišče.

3.1 Aretacija po nalogu

Glensor et. al. (1999) navaja, da se v Združenih državah Amerike večina kazenskih (sodnih) postopkov prične z aretacijo. Aretacija se izvede po nalogu pristojnega organa (sodišča), v določenih primerih pa lahko tudi brez njega. Aretacija po nalogu se praviloma izvede v primeru kadar je storilec kaznivega dejanja poznan (identificiran), aretacija brez naloga pa se poleg takšnih primerov lahko izvede tudi zoper osebo, katere identiteta ni znana.

Za izdajo naloga za aretacijo mora obstajati tako imenovani »*probably cause*« oziroma »*probability of cause*«, kar pomeni, da mora obstajati določena verjetnost, da je bilo kršeno pravo, kar daje državnemu organu (policiji) pravico, da poseže v osebne svoboščine in pravice državljana. Vendar za izdajo naloga ni dovolj samo obstoj takšne verjetnosti. Veljavni nalog za aretacijo bo sodišče izdalo samo v primeru, da je verjetnost, da je bilo kršeno pravo, potrjena s tožbo (*complaint*) ali z izjavo policista dano pod prisego (*affidative*), da je določena oseba storila kaznivo dejanje.

⁴¹ »Deprive(s) a person of his liberty by legal authority; Law dictionary, 1992, str. 57. V Criminal procedure (Hickey, 1998:119) so omenjeni štiri elementi aretacije:

- pravica do aretacije (authority to arrest), ki je podana s tem, da lahko policisti in ostali državljanji aretirajo tistega, ki je prekršil zakon;
- namen izvesti aretacijo (intention to arrest), ki je lahko izražen ustno (policist nekomu pove, da je aretiran) ali z dejanji (policist nekomu nadene lisice in ga posadi v službeni avtomobil), ki že sama po sebi izražajo namen aretacije;
- zadržanje in pripor aretirane osebe (seizure and detention of the person to be arrested), kar se lahko izkaže z vklepanje ali drugimi oblikami fizičnega prisiljevanja;
- razumevanje osebe, da je aretirana (understanding by arrestee that he or she is being arrested). V večini primerov je osebam takoj jasno, da so aretirane, včasih pa se pripeti, da osumljenci zaradi vpliva mamil, alkohola ali psihične neprištevnosti tega ne razumejo.

Za izdajo odredbe za aretacijo mora torej policija z *affidative* sodišču dokazati, da obstaja *utemeljen sum*, da se je določeno kaznivo dejanje *zgodilo* in da je vanj vpletena *določena oseba*.

3.2 Aretacija brez naloga

Aretacijo brez naloga lahko ameriški policist izvrši v dveh primerih:

1. V primeru utemeljenega suma, da je določena oseba storila hudo kaznivo dejanje (*felony*);
2. V primeru storitve lažjega kaznivega dejanja (*misdemeanor*) pa le, če je bilo dejanje storjeno v policistovi prisotnosti (zasačenje pri dejanju);

Upravičen temelj za aretacijo brez naloga je torej samo »*probably cause*« (*utemeljen sum*), da je določena oseba storila določeno kaznivo ravnanje. Utemeljen sum mora biti predhodni, konkreten, artikulabilen in specifičen. Kriterij predhodnosti utemeljenega suma pomeni, da je poseg upravičen, če je utemeljeno verjetno, da je osumljeni že posegel v interese družbe. Kajti poseg države je upravičen samo, če je odgovor na poseg državljana. Kriterij konkretosti utemeljenega suma pomeni, da mora policija za sodno odobritev posega utemeljeno sumiti, da je določen posameznik v interese družbe posegel na določen prepovedan način. Artikulabilnost utemeljenega suma pomeni, da ga je mogoče izraziti z argumenti, ki so jih stranke zmožne določno izraziti in jih lahko ostali udeleženci razumsko dojamejo, nasprotna stranka pa lahko nanje odgovori.⁴² Smisel kriterija specifičnosti utemeljenega suma pa je v prepovedi, da bi se utemeljen sum gradil samo na nekaj splošnih okoliščinah. (Povzeto po Zupančič et. al. str. 482)

Turkovič (1989) navaja, da so glede na dokaj stroga pravila o pravici aretacije brez naloga, so v nekaterih ameriških državah (na primer Nebraska) razširili policistova pooblastila za aretacijo v primeru storitve lažjega kaznivega dejanja (*misdemeanor*). Gre za izjemne primere, ki jih je kasneje sprejela večina zveznih držav. Pogoji za aretacijo osebe, ki je storila lažje kaznivo dejanje, pa ni bila zalotena pri dejanju so:

- obstoj verjetnosti, da se bo osumljenec izognil jurisdikciji, če ne bo takoj aretiran;
- kadar je potrebno zaščititi dokaze pred uničenjem;
- kadar obstaja nevarnost samopoškodovanja osumljenca ali poškodovanja tretjih oseb;
- kadar obstaja utemeljen sum, da je storila določeno kaznivo dejanje.

⁴² »Težko bi si predstavljali obrazložitev sodbe, v kateri bi bil obdolženi obsojen zato, ker je imel sodnik občutek, da je kriv, ki pa ga ni znal obrazložiti.« (Zupančič et. al.: str. 428)

Aretacija brez naloga za »felony«, se praviloma lahko izvede na javnem mestu. Ameriško ustavno sodišče nenehno poučarja, da 4. amandma štiti človekovo zasebnost doma. Pa vendarle obstajajo izjemne okoliščine (*exigent circumstances*), v katerih lahko policisti brez naloga vstopijo v stanovanje in nekoga aretirajo. Zvezno sodišče je določilo tri primere, ko nalog za aretacijo ni potreben in sicer:

- kadar obstaja verjetnost, da bodo dokazi uničeni, če policisti ne bi takoj ukrepali;
- kadar so policisti neposredno na sledi storilcu kaznivega dejanja in se ta zateče v stanovanje⁴³;
- kadar so na kraju streljanja.

Podoben upravičen temelj, ki ustreza ustavnemu standardu iz četrtega amandmaja, velja tudi za tako imenovano državljansko aretacijo (*citizen's arrest*). Tudi zanjo je potreben kot upravičen temelj utemeljen sum, da je določena oseba storila določeno kaznivo dejanje. To je verjetnostni standard, ki je vzporeden tistemu, ki velja za policiste; pomeni kaj bi običajna, razumna oseba zaznala in domnevala v podobnih okoliščinah.⁴⁴

3.3 Postopek aretacije in državljanske pravice

Postopek aretacije, ki ga izvajajo ameriški policisti, je precizno določen in naravnian predvsem v samozaščito policistov, ki izvajajo aretacijo. To izhaja iz večje nevarnosti in ogroženosti ameriških policistov pri izvajanju njihovih represivnih nalog. Vsako aretirano osebo, četudi je na primer aretirana le zaradi vožnje pod vplivom alkohola, policisti vklenejo.

Glede na privilegij zoper samoobtožbo⁴⁵ je za korekten postopek policijske aretacije pomembna seznanitev aretirane

⁴³ »Hot pursuit laws«, ki ga je sprejela večina zveznih držav, dovoljuje policistom, kadar so neposredno na sledi storilcu kaznivega dejanja, da zasledovanje nadaljujejo zunaj meja njihove jurisdikcije.

⁴⁴ Pravica do tako imenovane državljanske aretacije se je skozi zgodovino spreminjala. Tako so v tridesetih letih zakoni, ki so urejali to področje, državljanom dopuščali aretacije, obenem pa določali, da ti ravnajo na lastno odgovornost – v primeru napake je bil tisti, ki je aretiral, kazensko in civilno odgovoren. Splošni namen takšnih zakonov je bil preprečiti nastanek organiziranih skupin državljanov, ki bi »jemale pravico v svoje roke«, se vmešavale v delo policije in tekmovala z njo. V petdesetih letih je bila politika odvrčanja državljanov od preventivno kriminalne dejavnosti dodatno motivirana s strahom, da bi tovrstna dejavnost lahko povečevala rasna trenja in ustvarila resnejše socialne probleme. Do šestdesetih let je bila vloga državljanov omejena zgolj na posredovanje informacij. Dramatičen dvig kriminalitete pa je povečal potrebo po državljanski intervenciji in sprejete so bile spremembe zakonodaje, ki še danes omogočajo državljansko aretacijo (Zupančič et. al. 2001:472).

⁴⁵ Je osebni privilegij, ki je vezan samo na osebo, ki lahko sama sebe inkriminira s svojo izjavo. Nanaša se predvsem na izjave testimonialne ali komunikacijske narave (glej primer *Schmerber v. California*, 384 U.S. 757) in velja tako za osumljenca kot za morebitno pričoo v kazenskem postopku.

osebe s tako imenovano *Miranda rights*. Ta znamenita pravica, ki so jo kasneje prevzele tudi mnoge kontinentalne kazensko pravne ureditve izhaja iz slovitega primera *Miranda v. Arizona*, 84 U.S. 436 (1966) in v bistvu vsebuje prepoved izsiljevanja izpovedb in pravico do molka.⁴⁶

V Združenih državah Amerike mora policija uporabiti *Miranda right* v kazenskopravnih primerih, kadar osebo prvič zaslišuje (v ZDA izvaja policija pravno formalna zasliševanja) in vselej, kadar je oseba aretirana. To pomeni, da je privilegij zoper samoobtožbo v polni meri uveljavljen, kadar policija z aretacijo poseže v osebno svobodo posameznika.

V tako imenovani fazi kustodialnega zaslišanja (zališevanje, ko je nekomu odvzeta prostost), mora policija ne glede na posameznikovo prejšnjo seznanjenost s pravicami, aretirani in zasliševani osebi posredovati jasna in nedvoumna obvestila, ki vsebujejo:

- (1) obvestilo, da ima pravico molčati;
- (2) pojasnilo, da se lahko vsaka njegova izjava uporabi kot dokaz na sodišču;
- (3) obvestilo, da ima pravico, da se posvetuje z zagovornikom, ki je lahko tudi navzoč pri njegovem zasliševanju;
- (4) opozorilo, da mu je lahko dodeljen zagovornik na stroške države, če nima sredstev, da si ga plača sam;
- (5) obvestilo, da se lahko na privilegij zoper samoobtožbo sklicuje kdajkoli, tudi med samim zasliševanjem.

Aretirana oseba mora biti predana sodišču v roku dveh dni. Sodišče oceni ali je obstajal utemeljen sum za aretacijo in jo opraviči »*ex post facto*«.

V primeru, da je bila aretacija nezakonita, so nezakoniti tudi vsi dokazi, pridobljeni s takšno aretacijo. Takšni dokazi se izločijo (*exclusionary rule*) ne glede na svojo pomembnost v nadaljnjem postopku in ne glede na to, ali je napaka, ki pogojuje nezakonitost aretacije (na primer aretacija brez naloga, čeprav bi policija morala pridobiti nalog, ali aretacija brez opozorila o državljanskih pravicah), vplivala na pridobitev dokaza ali ne. V primeru, da je aretiraneva izjava dana brez navzočnosti zagovornika pa mora policija dokazovati, da se je aretirani svojim pravicam odpovedal zavestno in razumno.⁴⁷

V primeru nezakonite aretacije je policist disciplinsko in kazensko odgovoren, državljan pa ima pravico do odškodnine. Državljan ima tudi pravico, da zahteva izbris iz policijske kartoteke aretiranih oseb.

⁴⁶ Predhodni primer, ki je utrl pot »Mirandi«, je bil primer *Escobedo v. Illenos*, 378 U.S. 478 (1964).

⁴⁷ Primerjaj supra *Miranda v. Arizona* ter bogato sodno kazuistiko (več o tem glej Zupančič et. al.)

4 ARETACIJA PO ANGLEŠKEM COMMON LAW

Tudi v Angliji⁴⁸ imajo podobno kot pri nas določilo, da lahko v določenih primerih aretacijo izvede vsak državljan. Davies (1993) navaja, da ta pravica izhaja iz njihove zgodovine, ko je bil vsak človek dolžan zasledovati in odkrivati hudodelce in ko so zakon in red vzdrževali prebivalci sami, z osebno odgovornostjo. Zasledovanje in odkrivanje hudodelcev so imenovali »hue and cry«, kar pomeni zaganjanje krika za kom, kar bi lahko bilo v današnji preneseni terminologiji enako pregonu, aretaciji oziroma izdaji tiralice.

Angleško (britansko) pravo se deli na dve kategoriji, in sicer na splošno pravo in zapisano pravo. Splošno pravo izhaja iz splošnih običajev ljudi in veliko norm iz splošnega prava sploh ni zapisanih v zakonih. Pooblastila za aretacijo vsebuje večje število zakonov (statutov), pri čemer bi lahko ta pooblastila združili v dve veliki skupini:

1. kazniva dejanja, ki so razlog za aretacijo,
2. ostala dejanja, ki ob točno določenih razlogih lahko pripeljejo do aretacije.

Danes se večina kazenskih postopkov v Angliji prične s tako imenovano aretacijo po skrajšanem postopku, kar je sozvočnica za aretacijo brez naloga (*summarly arrested*),⁴⁹ z aretacijo po nalogu (*warrant of arrest*) ali s sodnim pozivom (*summon*). V primeru aretacije brez naloga mora biti aretirana oseba obtožena in v čim krajšem času pripeljana pred sodišče.

Postopek aretacije in dolžnostna ravnanja policistov pa podrobneje ureja Police and Criminal Evidence Act (1984, v nadaljevanju PACE), ki je s svojimi poklicnimi kodeksi najverjetneje najboljše in najdoločnejši akt, ki opredeljuje represivno delo policije na kazensko pravnem področju.⁵⁰ Benyon in Colin (1986: 53) pišeta, da je navedeni akt odločilno vplival na izvajanje določenih policijskih postopkov, posebej še aretacije.

4.1 Aretacija po nalogu (warrant)

Nalog za aretacijo izda sodišče splošne pristojnosti, na območju katerega je bilo storjeno kaznivo dejanje. Nalog se pošlje policijski enoti, ki je na območju tega sodišča ali enoti kjer naj bi oseba, ki jo je potrebno aretirati, bivala. Davis (1993) navaja, da se lahko nalog realizira ob vsakem dnevu in ob vsakem času. Policistu, ki izvrši aretacijo ni potrebno, da

ima nalog s seboj, vendar ga mora v čim krajšem času po aretaciji pokazati aretiranemu.

V določenih primerih lahko sodišče na hrbtno stran naloga zapiše, da se lahko državljan izogne aretaciji v kolikor na policiji položi določeno kavicijo kot poročstvo za to, da se bo določenega dne javil na sodišču.⁵¹ Policija se je dolžna ravnati po tem napotilu.

V primeru aretacije po nalogu policija ne odgovarja za njeno (vsebinsko) nezakonnost, saj je aretacija posledica sodnega in ne administrativnega (upravnega) postopka.

4.2 Aretacija brez naloga (summarly arrested)

Splošno (običajno) pravo vsebuje državljansko pooblastilo, da sme »vsaka oseba« (vključno s policistom) aretirati vsako osebo, ki vrši kaznivo dejanje, ki je razlog za aretacijo (tako imenovani: *citizen arrest*). Za kazniva dejanja, ki so razlog za aretacijo (*arrestable offence*)⁵² pa se štejejo hujša kazniva dejanja, to so tista, za katera je lahko oseba obsojena na najmanj pet let zavora. Iz tega sledi, da mora biti za tako imenovano državljansko aretacijo oseba, ki naj bi bila aretirana, zalotena pri storitvi hujšega kaznivega dejanja.

Policist pa lahko aretirata tudi osebo, za katero utemeljeno sumi, da je kriva, da je storila kaznivo dejanje, ki je razlog za aretacijo, ali da takšna oseba namerava storiti kaznivo dejanje, ki je razlog za aretacijo. Za »policijsko« aretacijo torej ni nujno, da aretirano osebo zaloti pri storitvi kaznivega dejanja. Policist lahko torej aretirata :

- osebo, za katero utemeljeno sumi, da je storila kaznivo dejanje, ki je razlog za aretacijo;
- osebo, za katero utemeljeno sumi, da bo poskusila storiti kaznivo dejanje, ki je razlog za aretacijo.

V določenih primerih lahko policist aretirata tudi osebo, ki sicer ni storila kaznivega dejanja, ki je razlog za aretacijo, če so podani točno določeni razlogi. Največkrat je to v primeru, ko se za nekoga, ki ga policist upravičeno ustavi in preverja, ne da ugotoviti identitete.⁵³

⁵¹ Magistrates Court Act 1980, člen 117.

⁵² »Arrestable offence« je v 2. členu Criminal Law Act iz 1967. leta določeno kot kaznivo dejanje oziroma poskus storitve kaznivega dejanja, za katero je lahko storilec kaznovan z zaporno kaznijo petih let zavora.

⁵³ V Angliji ne poznajo osebnih izkaznic in njihova zakonodaja tudi ne zahteva, da bi morali imeti državljan pri sebi kakršenkoli dokument za identifikacijo, razen v določenih primerih. Na primer: oseba, ki nosi orožje, mora imeti pri sebi dovoljenje za nošenje orožja, ki ga mora na zahtevo policista tudi pokazati, ali na primer voznik, ki vozi v cestnem prometu motorno vozilo, mora pokazati dovoljenje za vožnjo in prometno dovoljenje. Te dokumente pa mu ni treba pokazati takoj, temveč lahko to stori v roku sedmih dni.

⁴⁸ Prikazano je angleško in valeško pravo, ki se razlikuje od škotskega in irskega.

⁴⁹ Enako navedbo glej Šugman (2001) v. Krapac.

⁵⁰ Ta akt bi lahko deloma primerjali s slovenskim Pravilnikom o policijskih pooblastilih, s tem da so angleški statuti mnogo obsežnejši in določnejši ter da so bili sprejeti z nacionalnim konsenzom strokovne in laične javnosti.

Susan (1993) navaja, da so točno določeni pogoji, ki morajo biti podani, da lahko policist ob upravičeni kontroli izvede aretacijo naslednji:

- ime in priimek ter naslov preverjane osebe policistu ni znan in ga tudi ni mogoče takoj ugotoviti;
- obstaja razlog za dvom, da je preverjana oseba navedla pravilne osebne podatke;
- preverjana oseba ni povedala zadovoljivih podatkov, na podlagi katerih bi lahko nesporno ugotovili identiteto ter naslov bivanja;

Posamezni zakonski akti (statuti) policijo še posebej pooblaščajo za aretacijo brez sodnega naloga. To je predvsem v primeru prostitucije, tatvin motornih vozil in hujših prometnih kršitev⁵³.

4.3 Postopek aretacije ter pravice in dolžnosti policije

Pri aretaciji na podlagi naloga mora policist, ki izvaja aretacijo, pokazati nalog osebi, ki jo aretirajo, če pa naloga nima pri sebi ali če izvaja aretacijo brez naloga, mora aretirano osebo seznaniti z razlogi za aretacijo.

Temeljno načelo angleškega kazenskega prava je, da je obtožena (obdolžena) oseba nedolžna, dokler ji krivda ni dokazana, iz česar izhaja, da leži dokazno breme na policiji oziroma tožilstvu in ne na obtožencu. Iz tega načela izhaja tudi, da ima aretirana oseba pravico do molka v času celotnega policijskega zasliševanja in med nadaljnjim sodnim postopkom. Po angleški pravni ureditvi imajo določena policijska dejanja, vključno z zasliševanjem, dokazno vrednost v nadaljnjem postopku pred sodiščem. Zaradi tega je policist v primeru, da se lahko aretiranečev (osumljenčev) odgovor na postavljeno vprašanje sprejme kot dokaz, dolžan izreči opozorilo, ki se glasi:

»Niste dolžni izjaviti ničesar, razen če to želite, vendar se lahko to, kar boste izjavili, uporabi kot dokaz.«

V primeru aretacije mora biti aretirana oseba na to kavlito vselej opozorjena. Vendar pa dolžnost policistovega opozorila z navedeno pravico nastopi šele po aretaciji. Šugmanova (2001:217) navaja, da zato angleški policisti mnogokrat poskušajo čim bolj odložiti trenutek aretacije, da bi lahko osebo zaslišali, še preden bi jo seznanili s pravicami.

Poklicni kodeks za policijski pripor, obravnavanje in zasliševanje oseb (kodeks C) razlikuje dve vrsti policijskih are-

tacij. Prva vrsta so tiste aretacije, ki jih policist izvrši na terenu (flagrantna aretacija ali aretacija zaradi utemeljenega suma storitve hujšega kaznivega dejanja), druga vrsta pa so tiste, ki jih policist izvrši potem, ko je določena oseba prostovoljno prišla v uradne policijske prostore.⁵⁴

V obeh primerih mora policist, ki aretirajo določeno osebo, aretiranca predati pripornemu policijskemu uradniku (orig.: »custody officer« oziroma »arresting officer«).⁵⁵ Priporni policijski uradnik najprej preveri, ali so bili podani razlogi za policijsko aretacijo. Če teh razlogov ni, odredi takojšnjo izpustitev aretirane osebe. Nadalje preveri, če je dovolj dokazov, da bo aretirana oseba obtožena in ali so podani razlogi za nadaljnji policijski pripor s predajo sodišču.⁵⁶ V primeru nadaljnega pridržanja (pripora) mora aretirano (pripeto) osebo jasno in nedvoumno opozoriti oziroma obvestiti (Kodeks C: poglavje 3.1):

- (1) o razlogih za pridržanje (priporu) v policijski enoti;
- (2) o pravici do obveščanja določene osebe o njeni aretaciji;⁵⁷
- (3) o pravici do zasebnega posvetovanja z odvetnikom in do brezplačnega neodvisnega pravnega svetovanja;
- (3) o pravici do vpogleda v poklicne kodekse policijske prakse;⁵⁸

Poleg ustne seznanitve mora priporni policijski uradnik aretirani (pripeti) osebi vročiti tudi pisno obvestilo, v katerem so navedene vse tri pravice. V pisnem obvestilu mora biti navedena tudi pravica, da aretirana (pripeta) oseba prejme en izvod zapisnika o policijskem priporu in opozorilo, da lahko pripeta oseba v primeru zasliševanja molči.

⁵³ V primeru, ko pride oseba prostovoljno na razgovor na policijsko postajo in ni razlogov za njeno aretacijo, ji mora policist povedati, da ni aretirana in da ni dolžna ostati na policijski postaji (Kodeks C: poglavje 10.2). Ob tem določilo se nam poraja vprašanje nedorečene slovenske ureditve vabljenja v uradne policijske prostore zaradi zbiranja obvestil (Primerjaj ZKP, člen 148/3 in Zpol, člen 37).

⁵⁴ Pripornega uradnika bi lahko v primerjavi s slovensko ureditvijo primerjali z dežurnim v policijski enoti oziroma s policijskim vodjo, ki lahko odredi določene vrste pridržanj (gre predvsem za pridržanja po določilih Zakona o kazenskem postopku in Zakona o policiji – podrobneje glej Pravilnik o policijskih pooblastilih, člen...)

⁵⁵ Brnetič (1997: 562) navaja, da ima angleška policija do neke mere pravico odločati, ali bo določeno osebo predala sodišču ali ne. V primeru lažjih kaznivih dejanj se lahko odloči samo za neformalni ali formalni policijski opomin (caution), vendar le v primeru, če obdolženi storitev lažjega kaznivega dejanja prizna. Obdolženca lahko policija po aretaciji, če plača varščino izpusti. Lahko pa obdolženca pripre, zbere potrebne dokaze in na sodišče pošlje kazensko prijavo (summons).

⁵⁶ Obveščanje je mogoče ob odobritvi višjega policijskega uradnika, če obstajajo upravičeni razlogi za zadržanje za maksimalno 36 ur. Enako velja tudi za pravico do zasebnega posvetovanja z odvetnikom (Kodeks C: dodatek B: poglavje A/5).

⁵⁷ V ta namen morajo biti kodeksi nameščeni na takšnih mestih, da so dostopni državljanom, aretiranim osebam in policistom.

⁵⁴ V Angliji je naziv za zakon statut. Statuti, ki pooblaščajo policijo za aretacijo brez sodnega naloga, so npr.: Theft Act 1968, Road Traffic Act 1972, Street Offence Act 1959, itd. Nekateri od teh aktov imajo že kar častitljivo starost, tako kot Zakon o potepuštvi, ki izvira iz 1824. leta, na podlagi njega pa lahko policija aretirajo potepuhe oz. klateže.

Če pride do policijskega zasliševanja priprte osebe, mora policist, ki izvaja zaslišanje, izreči besedilo opozorila, ki je določeno z statutom (Statut C, poglavje 10.4). Besedilo se glasi:

»Ničesar niste dolžni izjaviti. Lahko pa škodi vaši obrambi, če na vprašanje ne omenite česa, na kar se boste kasneje sklicevali na sodišču. Karkoli izjavite se lahko uporabi kot dokaz.«

Priprte in (kasneje obtožene) osebe zaradi molka v policijskem in nadaljnjem sodnem postopku ni moč kaznovati strožje ali pa mu je molk škodljiv za oteževalno okoliščino.⁶⁰

Policist je pooblaščen, da ob aretaciji aretirano osebo osebno pregleda in pri tem zaseže kakršnekoli predmete ali sledi, ki bi lahko služili kot dokaz v nadaljnjem postopku. Pri aretaciji lahko policist po potrebi uporabi razumno silo (*reasonable force*)⁶¹.

Pri aretaciji brez naloga mora biti aretirana oseba v čim krajšem času »pripeljana pred sodišče«, najkasneje pa v roku 24 ur, kadar gre za lažja kazniva dejanja, oziroma 48 ur, kadar gre za hujša kazniva dejanja⁶². Samo v določenih primerih lahko minister za notranje zadeve (*Home secretary*) odobri zadržanje aretirane osebe za daljši čas, vendar ne dlje kot pet dni.

Šugmanova (2001: 218) ugotavlja, da ima Anglija tradicionalno pomanjkljivo urejeno ekskluzijo nezakonito pridobljenih policijskih dokazov. Menijo, da ni naloga sodišča, da disciplinira policijo. Po sprejetju PACE se obvezno izločajo le tisti dokazi oziroma priznanje, ki je bilo pridobljeno s prisilo oziroma v okoliščinah, ki povzročajo priznanje nezanesljivo. To nakazuje na približevanje radikalni razlagi ekskluzijskega pravila.

V primeru, da policija ne opozori osebe na njene pravice (pravica do molka in pravica do odvetnika), sodišče lahko (in ne mora) takšno izjavo izključiti iz dokaznega gradiva. Pomeni, da bo sodišče pretehtalo, v kolikšni meri je napaka policije vplivala na obtoženčevo izjavo.

⁶⁰ Šugman (2001:219) v. Krapac pa navaja, da novi Zakon o kazenskem pravosodju in javnem redu iz leta 1994 sodniku in tožilcu celo dopušča negativno interpretacijo obdolženčevega molka pred poroto.

⁶¹ Criminal Law Act iz leta 1967, člen 3. Uporabljena sila mora biti sorazmerna teži kaznivega dejanja in aktivnostim ob upiranju osebe, ki se aretirajo, v nasprotnem primeru lahko policist odgovarja za morebitne nastale posledice. Zanimivo pa je določilo, da je v primeru nezakonite aretacije, aretirana oseba tista, ki je pooblaščen, da za zaščito svoje osebne svobode uporabi razumno silo.

⁶² Dolžnost predaje aretirane osebe sodišču izhaja iz zgodovinskega Habeas Corpus Act iz leta 1679.

5 NAMESTO ZAKLJUČKA

Zaključne misli in predloge, ki se porajajo ob opisni in primerjalno pravni analizi primerjanih ureditev, razdeljujem v tri podpoglavja in sicer: – terminološki problemi, – vsebinski problemi pogojev za izvedbo policijskega prijetja in – postopkovni problemi.

a. Terminološki problemi

Uvodoma lahko ugotovimo, da vlada v slovenski kazenski (kaznovalni) zakonodaji precejšnja terminološka zmeda glede posegov v osebno svobodo posameznika. Obe primerjani ureditvi, tako v ZDA kot Angliji, dokaj natančno in jasno opredeljujeta pojem aretacije in pogoje za aretacijo bodisi na podlagi naloga ali brez njega.

Zato bi bilo treba terminološko jasneje definirati tiste oblike policijskih (in drugih) posegov v osebno svobodo posameznika, kjer se preiskava osredotoči na posameznega osumljenca in kjer morajo biti posamezniku zagotovljene z ustavo določene pravice. Namesto sedanjega, splošno uporabljenega termina odvzema prostosti v takšnih primerih (predvsem se to nanaša na odvzeme prostosti po 1. in 2. odstavku 157. člena ZKP), bi bilo treba uporabiti izraz aretacija. Ne samo, da je na sprejemljivost takšnega izraza nakazalo že Ustavno sodišče v svoji že večkrat citirani odločbi, kjer je tak izraz uporabljalo, temveč je tak izraz tudi v Slovarju slovenskega knjižnega jezika. Poleg tega bi bilo treba ZKP terminološko prečistiti in za posege, ki so sedaj označeni z besedno zvezo odvzem prostosti, čeprav to dejansko niso, nadomestiti z ustrežnejšimi, na primer zadržanje, omejitev gibanja ipd. (Glej v. Klemenčič, Kečanovič, Žaberl, 2002).

Tako bi lahko po eni strani lažje primerjali institut aretacije v ureditvah tujih policij, po drugi strani pa, kar je še važnejše, bi bilo za vedenje državljanov nazornejše in razumljivejše, pri katerih oblikah (policijskih) posegov v njihovo osebno svobodo so jih policisti dolžni opozoriti in jim zagotoviti ustavne pravice.

Da bi se izognili napačnemu in preširokemu tolmačenju slovenske inačice Miranda pravice, bi morali spremeniti tudi 44. člen Zakona o policiji, ki napačno in zavajajoče zavezuje policista, da ob vsakem policijskem prijetju prijetu osebo obvesti o navedenih pravicah. Takšno normativno nedoslednost bi morali nadomestiti z določilom 48. člena Pravilnika o policijskih pooblastilih, ki v bistvu »uzakonja« primarno policijsko prijetje.

b. Vsebinski problemi

Primerjava z ureditvijo v ZDA nam kaže, da policisti večinoma izvršujejo aretacijo na podlagi odredbe sodišča. Sodišču mora ameriški policist z dovolj visoko stopnjo verjetnosti (*probably cause*) dokazati, da je določena oseba na določen

kazniv način posegla v družbene norme (*affidavit*). Približno enako je razumeti namig v večkrat citirani odločbi Ustavnega sodišča, zatorej bi kazalo spremeniti določilo 1. odstavka 157. člena ZKP in vezati policijsko aretacijo na predhodno sodno odredbo. Izjemne okoliščine, ki bi opravičevale policijsko aretacijo brez sodne odredbe, bi morale biti zakonsko posebej in določno (*lex certa*) urejene.

Ob tem bi bilo seveda tudi nujno spremeniti tisti del določila 218. člena ZKP, ki se navezuje na policijsko aretacijo z vstopom v tuje stanovanje zaradi prijetja osebe, ki se je zaradi preгона po odredbi pristojnega organa zatekla v stanovanje. Takšna določba je namreč v nasprotju z ustavo, ki sicer dovoljuje vstop v tuje stanovanje zaradi prijetja določene osebe, vendar le tiste, za katere je odredbo izdalo sodišče in ne katerikoli pristojni organ. Navedeno zakonsko nedoslednost sicer sedaj rešujejo določila 63. člena Pravilnika o policijskih pooblastilih, vendar gre v tem primeru za (morebiti nedopustno) urejanje zakonske materije oziroma tistih zakonskih določil, ki so neustavna.

Glede na statistične podatke o relativno nizkem odstotku osumljencev, za katere po policijskem pridržanju po 2. odstavku 157. člena ZKP in privedbi na sodišče sodišče odredi pripor (za določene osumljence ga državni tožilec sploh ne predlaga), bi bilo treba razmišljati v dveh smereh. Ob pričakovanih spremembah ZKP, ki naj ne bi več vezal začetka kazenskega postopka na uvedbo preiskave in s tem določeno stopnjo suma, bi kazalo zvišati začetno stopnjo suma, ko bi lahko policija s posegom v osebno svobodo posameznika in z njegovim 48 – urnim pridržanjem zbirala nujno potrebno obremenilno gradivo. Drugo razmišljanje pa bi se lahko nanašalo na spremenjeno navezo med državnim tožilcem in policijo v predhodnem postopku. Ob dejstvu, da bi državni tožilec postal dejanski »*dominus litis*« predhodnega postopka, bi lahko v primeru policijskega prijetja osumljenca s pridržanjem, za takšen poseg predhodno zahtevali njegovo odobritev.

c. Problemi postopka

Glede na vse hujše oblike kriminala, ki se pojavljajo v naši državi, je dolžnost policijske stroke, da predpiše takšen postopek aretacije, ki bo varen tako za aretiranega državljana kot za policista. Primerjava z ameriškim sistemom je tukaj vsekakor umestna. Ob aretaciji nevarnih storilcev kaznivih dejanj, bi bilo mogoče zakonsko predpisati tudi obvezno (obligatorno) vklepanje teh oseb, kar pa je sicer že sedaj, ob ohlapnih določilih podzakonskega akta, ki to ureja (Pravilnik o policijskih pooblastilih), mogoče.

Dejstvo, da slovenska zakonska ureditev v vseh treh zakonih, ki uzakonjajo pooblastilo policijskega prijetja s pridržanjem dovoljuje, da sme tako hud poseg v osebno svobodo odrediti vsak policist, najverjetneje ne gre v prid globini posega v navedeno temeljno človekovo pravico. Zato bi bila po-

snemanja vredna angleška ureditev, kjer poznajo tako imenovanega pripornega policijskega uradnika. Podoben sistem je sicer v Sloveniji zagotovljen z odrejanjem (prijetja in) pridržanja po določilih Zakona o policiji in Zakona o kazenskem postopku, ki ga smeta z odločbo odrediti samo predstojnika organizacijske enote generalne policijske uprave oziroma močne organizacijske enote policije. To pa (do pričetka veljavnosti novega zakona) ne velja za (prijetja in) pridržanja po določilih Zakona o prekrških. Določene ingerenčne pravice v postopku policijskega (prijetja in) pridržanja ima tudi dežurni policijske postaje, vendar bolj v postopkovnem kot vsebinsko nadzorstvenem smislu. Zgolj zato je lahko angleška ureditev, kjer ima tako imenovani priporni policijski uradnik velika pooblastila glede nadzora nad zakonitostjo nadaljnega odvzema prostosti (pridržanja), vredna posnemanja.

Pri seznanitvi prijete osebe s pravicami lahko ugotovimo, da so le te v vseh treh primerjanih državah podobne, s to razliko, da zaradi (dosedanje) neformalne vloge, ki jo ima slovenska policija v sedanjem predkazenskem postopku, slovenska inačica Mirande ne vsebuje opozorila o dokazni vrednosti izjav v nadaljnjem postopku. Ob spremenjenih določbah poslednje novele Zakona o kazenskem postopku, ki v določenih primerih dovoljuje pravnoformalno policijsko zasliševanje, bodo potrebne spremembe tudi v tej smeri. Glede na ustavna in zakonska določila pa v podzakonsko predpisanem besedilu, ki ga mora izreči policist, manjka opozorilo o možnosti pravice do odvetnika na stroške države iz tako imenovanega razloga pravičnosti.

Glede na ureditev v Angliji pa bi kazalo obvezati policiste tudi z obvezno seznanitvijo prijete (aretirane) osebe z določili kodeksnega obnašanja oziroma določili Pravilnika o policijskih pooblastilih, ki se nanašajo na policijsko prijetje, privedbo in pridržanje. Glede na dejstvo, da je predkazenski postopek že spremenjen tako, da je policija dobila večjo formalno vlogo (pravica zasliševanja) pa bo prav gotovo potrebno natančneje normirati postopek tako imenovanega kustodialnega policijskega zaslišanja. Navsezadnje, nas kljub dosednji neformalni vlogi policije v predkazenskem postopku na to dejstvo, že drugič v šestih letih opozarja Odbor proti mučenju, nečloveškemu ravnanju in kaznovanju.

Literatura:

1. Alderson. J. (1994). **Human rights and the police**. Strasbourg: Svet Evrope.
2. Bavcon. L. et. al. (1997). **Mednarodno kazensko pravo**, ČZ Uradni list SR Slovenije, Ljubljana.
3. Benyon. J., Bourn. C. (1986). **The police Powers, Procedures and Proprieties**, Pergamon press, Oxford.
4. Brnetič. D. (1997). **Policija na Britanskem otočju**. Policija i sigurnost št. 6, str. 556-569. Zagreb.
5. Card. R., Ward. R. (1996). **The Criminal Procedure and investigations Act**. Bristol: Jordan Publishing.

6. Davis, S. (1993). **Pooblastila in odgovornosti policije v Združenih kraljevini Veliki Britaniji**, zapis referata na posvetovanju na Policijski akademiji v Munstru.
7. **Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin**, Ur. list RS – mednarodne pogodbe, št. 7-41/94 (Ur. list, RS št. 33/94)
8. Glensor, W. R., Peak, J. K., Gaines, L. K. (1999), **Police Supervision**, McGraw-Hill College, New York.
9. Hickey, J. T. (1998). **Criminal Procedure**. Združene države Amerike: McGraw-Hill.
10. Jason-Lloyd, L., (2000) **An introduction to policing and police powers**, Cavendish Publishing Limited, London.
11. **Kazenski zakonik** (Uradni list RS št. 63/1994, RS 23/1999 (spremembe in dopolnitve)
12. Kečanovič, B. (1996). **Ustavno varstvo osebne svobode in posegi policije**. Pravna praksa, 15, 8-9.
13. Kečanovič, B. (1998). **Policijsko primarno in sekundarno prijetje**. Tacen: neobjavljeno.
14. Kečanovič, B. (1999). **Policijsko prijetje ob spremembah in dopolnitvah ZKP-A**, Pravna praksa, 8, 6-9.
15. Klemenčič, G. & Squires D. (2000). »**Miranda Rights**«: **A European perspective**, Policing in Central and Eastern Europe, 140-156.
16. **Mednarodni dokumenti o človekovih pravicah** (1988), Varstvo človekovih pravic (razprave, eseji in dokumenti), Mladinska knjiga, Ljubljana, str. 431-504.
17. **Mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah**, Ur. list RS – mednarodne pogodbe, št. 9-55/92, (Ur. list RS št. 35/95).
18. **Police and Criminal Evidence Act – Codes of practice**. (1995). London.
19. **Pravilnik o policijskih pooblastilih** (Uradni list RS št. 51/2000).
20. **Slovar slovenskega knjižnega jezika**. (1987). Ljubljana: Državna založba Slovenije.
21. **Splošna deklaracija človekovih pravic**. (1998). Ljubljana: Tiskarna Simčič
22. Susan, D. (1993) **Pooblastila in odgovornost policije**, zapis govora na posvetovanju na Policijski akademiji v Munstru.
23. Šinkovec, J. (1997). **Ustavno varstvo osebne svobode**. Pravnik, 1-3, 17-28.
24. Šinkovec, J. (1997-a). **Ustavnost predkazenkih postopkov**. Pravna praksa – Priloga, št. 17-18.
25. Šugman, K. G. (2000). **Dokazne prepovedi v kazenskem postopku, meje (samo)omejevanja države**, Bonex, Ljubljana.
26. Turkovič, K. (1989). **Djelatnost policije u Engleskoj i SAD**, Priručnik št. 1, str. 87-106.
27. Zobec, Ž. (1985). **Komentar zakona o kazenskem postopku s sodno prakso**, druga spremenjena in dopolnjena izdaja, ČGP Delo, TOZD Gospodarski vestnik. Ljubljana.
28. **Zakon o policiji**. (Uradni list RS št. 49/1998).
29. **Zakon o kazenskem postopku**. (Uradni list RS št. 72/1998).
30. **Zakon o prekrških**. Uradni list SRS št. 25/1983, SRS 42/1985 s spremembami in dopolnitvami.
31. Zupančič, M. B. et al. (1996). **Ustavno kazensko procesno pravo**. Ljubljana: Atlantis Publishing.
32. Žaberl, M. (1998), **Policijska pooblastila v (pred)kazenskem postopku**, Ministrstvo za notranje zadeve, Ljubljana.
33. Žaberl, M. (2001). **Policijska pooblastila**. Viskoka policijsko varnostna šola. Ljubljana.

Apprehension according to Slovene legal order and arrest in the United States of America and Great Britain

Miroslav Žaberl, LL.B., State Vice-Secretary at the Ministry of the Interior, Štefanova 2, 1000 Ljubljana, Slovenia, Lecturer at the College of Police and Security Studies in Ljubljana

With regard to the fact that Slovenia does not have a death penalty and that corporal punishment and torture are forbidden, an intrusion in individual's personal freedom represents the State's most serious violation of individual's personal integrity. Constitution makes distinction between freedom and liberty. Freedom cannot be taken to anyone, yet it can be temporarily limited by a deprivation of liberty. In Slovene legal order there is a considerable terminological confusion regarding (police) interventions in personal liberties of individuals, what is reflected in problems of procedure and its enforcement, especially in regard to the rights of apprehended persons. When making comparison with grounds for and procedures of (police) arrest in the U.S.A. and United Kingdom, such inconsistencies cannot be found. Certain solutions could be a good indicator of a more precise legal regulation in Slovene penal law, what has already been pointed up by the Constitutional Court of the Republic of Slovenia.

Key words: apprehension, legal order, Slovenia, arrest, United States of America, Great Britain

UDC 343.125/.126